

Büyük Harflerin Kullanımı

- Cümleler, dize başları, mektup ve resmî yazışmalardaki hitaplar büyük harfle başlar.
- ✓ Ne içindeyim zamanın ne de büsbütün dışında...
- ✓ Sayın Müdürüm,
- Özel adlar; kitap, dergi, gazete adları; millet, dil, din, ırk, mezhep adları; kitap ve dergilerdeki bölüm adları büyük harfle başlar.
- ✓ Vatan yahut Silistre, Varlık dergisi, Resmî Gazete...
- ✓ Hasan Ali Toptaş, Türklük, Protestanlık, Sünnilik...
- ! Gazete ve dergi ifadesi özel ada dahilse büyük değilse küçük yazılır.
- ✓ Sabah gazetesi...
- ! Kitap, dergi, kurum vb. özel adlarda yer alan kelimelerin ilk harfleri büyükse kullanılan edat veya bağlaçlar küçük, harflerin tamamı büyükse kullanılan edat ve bağlaçlar da büyük harfle yazılır.
- ✓ Mai ve Siyah ✓ MAİ VE SİYAH
- Devlet, kurum, kuruluş adları; şehir, semt, mahalle adları; gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar.
- ✓ Türkiye Cumhuriyeti, Galatasaray Lisesi, Halley Kuyruklu Yıldızı
- ✓ Türk Dil Kurumu, Aydın, Fevzi Paşa Mah...
- ! Özel ada dahil olmayan ve tamlama kuran "il, ilçe, köy" vb. sözcükler küçük harfle başlar.
- ✓ Bolu ilinin Mengen ilçesi...
- Özel ada bağlı unvan sıfatları, saygı sözcükleri, takma adlar büyük harfle başlar.
- ✓ Nene Hatun, Hala Sultan, Doktor Ersan Bey...
- ! Akralalık bildiren sözcükler, büyük harfle başlamaz.
- ✓ Murat amcan, Türkan teyzem
- ! Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar.
- ✓ İstiklal Savaşı, Tanzimat Dönemi
- ! Tarihi dönem bildirmeyip tür ve tarz bildiren sözcükler küçük harfle yazılır.
- ✓ Türk halk edebiyatı, divan şiiri...
- Yer adlarında ilk addan sonra gelen deniz, göl, nehir, dağ vb. tür bildiren ikinci adlar büyük harfle başlar.
- ✓ Ağrı Dağı, Dicle Irmağı...

Yön Adlarının Yazımı

- Yön adları; özel adın başındaysa büyük, sonundaysa küçük harfle başlar.
- ✓ Batı Anadolu, Karadeniz'in batısı...
- ! Ara yönler bitişik yazılır.
- ✓ Kuzeydoğu, güneybatı...
- ! Yön adları, devletleri veya kültürleri karşıladığında büyük harfle başlar.
- ✓ Bu nazım biçimleri edebiyatımıza Batı'dan geldi.

Pekiştirme ve İkilemelerin Yazımı

- Pekiştirilmiş sözcükler her zaman bitişik, ikilemeler ise ayrı yazılır.
- ✓ Paramparça ⇒ Pekiştirme
- ✓ İvrir zıvrır ⇒ İkileme
- ! İkilemeler arasında virgül (,) konmaz.
- ✓ Aşağı, yukarı (yanlış)
- ! Bazı ikilemeler, varlıkların adı olarak kullanıldığında bitişik yazılır.
- ✓ Çıtırçıtır, gırgır, çatapat, fısıfıs, cızbız...

Kısaltmaların Yazımı

- Kuruluş, ülke, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları; her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır ve getirilen ek kısaltmanın son harfinin okunuşuna göre getirilir.
- ✓ TDK (Türk Dil Kurumu) TDK'nın (yanlış) TDK'nin (doğru)
- Küçük harfle yapılan kısaltmalara getirilen ekler, sözcüğün okunuşuna göre getirilir.
- ✓ kg'dan ✓ mm'den
- ! Sonunda nokta bulunan ve üs işaretli kısaltmalara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.
- ✓ Alm.dan, m²ye

Satır Sonuna Gelen Sözcüklerin Yazımı

- Heceye göre yazılır.
- ✓ sa-
kın gelme.
- Kısa çizgi (-) kullanılır.
- Birleşik sözcükler, tek sözcük gibi hecelenir.
- ✓ il-
köğretim
- ! Satır sonunda ve başında tek harf bırakılmaz, satır sonunda kesme işareti varsa kısa çizgi kullanılmaz.
- ✓ Ali'
nin

de, da'nın Yazımı

- Bağlaç olan "de, da" ayrı yazılır ve sertleşmeye (ta, te) uğramaz.
- ! Cümleden çıkarıldığında cümlenin anlamı bozulmaz.
- ✓ Onu ben de tanıyorum.
- Hâl eki olan "-de, -da" kendinden önceki sözcüğe bitişik yazılır ve sertleşmeye (-ta, -te) uğrar.
- ! Cümleden çıkarıldığında anlam bozulur.
- ✓ Bu sokakta oturuyorum.
- ✓ Kalemim bende kalmış.

YAZIM KURALLARI**Ek Eylemin Yazımı**

- Ek eylemler bitişik ya da ayrı yazılabilir.
- ✓ Hastamışsın. ⇒ Hasta imişsin.
- ✓ Gidiyordu. ⇒ Gidiyor idi.

mi Soru Edatının Yazımı

- "mi" soru edatı; kendinden önce ve sonra gelen sözcüklerden ayrı, kendinden sonra gelen ekle bitişik yazılır.
- ✓ Sen mi geldin?
- ✓ Geliyor muydu?

Birleşik Sözcüklerin Yazımı**Bitişik Yazılanlar**

- Ses düşmesine uğrayanlar: **birbiri**
- Yardımcı fiille yapılan ve ses olayına uğrayan birleşik fiiller: **hisset-**
- Kurallı birleşik fiiller: **yazabil-**
- Her iki kelimesi ya da ikinci kelimesi anlam kaybına uğrayanlar: **aslanağzı, danaburnu**
- Emir kipiyle kurulanlar: **ateşkes**
- "Alt, üst, üzeri" sözcükleriyle kurulanlar: **binçaltı**
- "Ev" sözcüğüyle kurulanlar: **aşevi**
- Sıfat fiille kurulanlar: **gökdelen**
- ✓ "Hane, zade, zede" sözcükleriyle kurulanlar: **kahvehane, kazazede**

Ayrı Yazılanlar

- Birleşme sırasında ikinci sözcük ya da sözcüklerden hiçbiri anlam değişikliğine uğramayan; durum,olgu,olay bildiren; "dış, öte, iç, sıra, küre" sözcükleriyle oluşturulan birleşik sözcükler ayrı yazılır.
- ✓ köpek balığı, kayseri mantısı...
- ✓ ana fikir, olağan dışı, hafta sonu
- ✓ yer küre, alt yazı
- ! Alt ve üst sözcükleri somut yer bildirmezse (mecaz olursa) bitişik yazılır.
- ✓ ayakaltı, dizüstü ...

Tarihlerin Yazımı

- Belli bir tarihi bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar.
- ✓ 30 Haziran Cuma günü gelecek.
- ✓ Okullar haziranda kapanır.
- Ay ve gün adları rakamlarla da yazılabilir.
- ✓ 30/06/2017
- ✓ 30.06.2017
- ! Ay adı yazıyla yazıldığında sayılar, nokta ve çizgi ile ayrılmaz.
- ✓ 23 Nisan 1920 (doğru)
- ✓ 23.Nisan.1920 (yanlış)

ki'nin Yazımı

- Sıfat yapan ve zamir olan "-ki" ektir ve bitişik yazılır.
 - ✓ Yarınki maç için hazırlanıyordu. (Sıfat yapan -ki)
 - ✓ Bizimkisi bir aşk hikâyesidir. (İlgi zamiri olan -ki)
 - Bağlaç olan "ki" sözcüktür ve ayrı yazılır.
 - ✓ Sen ki söz vermiştin. (Bağlaç olan ki)
 - ! Kalıplaşmış bazı bağlaçlarda "ki" bitişik yazılır.
- S İ M B O H Ç A M
- meğerki
 - çünkü
 - hâlbuki
 - oysaki
 - belki
 - mademki
 - illaki
 - sanki

Sayıların Yazımı

- Sayılar, yazıyla yazıldığında her sözcük ayrı yazılır.
- ✓ Üç yüz altmış beş kişi katıldı davete.
- ! Çek ve senetlerde bitişik yazılır.
- ✓ Çekin üzerinde ellibeşbin TL yazıyordu.
- Sayılara gelen ek kesme ile ayrılır ve ünsüz uyumuna girer.
- ✓ 1965'te ✓ 2'nci ✓ 10'uncu

SIKÇA YAPILAN YAZIM YANLIŞLARI

Yanlış	Doğru
açık göz	açıkgöz
açı ortay	açıortay
asvalt	asfalt
akşam üstü	akşamüstü
alçakgönüllü	alçak gönüllü
alel acele	alelacele
alış veriş	alışveriş
alt üst	altüst
anadüşünce	ana düşünce
ana okulu	anaokulu
antreman	antrenman
arasöz	ara söz
ard arda	art arda
ardısıra	ardı sıra
başbaşa	baş başa
başabaş	baş baş
bilinç altı	bilinçaltı
bilir kişi	bilirkişi
bir takım (belgisiz)	birtakım
bir biri	birbiri

Yanlış	Doğru
bir çok	birçok
birden bire	birdenbire
bire bir (etkili)	birebir
bir kaç	birkaç
çağdışı	çağ dışı
çala kalem	çalakalem
def etmek	defetmek
dekarasyon	dekorasyon
demiryolu	demir yolu
dilbilgisi	dil bilgisi
dinazor	dinozor
dip not	dipnot
diz üstü	dizüstü
düz yazı	düzyazı
eksoz	egzoz
eni konu	enikonu
entellektüel	entelektüel
erezyon	erozyon

Yanlış	Doğru
espiri	espri
eşortman	eşofman
fantestik	fantastik
fasülye	fasulye
fülüt	flüt
gel git	gelgit
gelişi güzel	gelişigüzel
gerçek üstü	gerçeküstü
git gide	gitgide
günbe gün	günbegün
harfiyat	hafriyat
hava alanı	havaalanı
herhâlde	her hâlde
herhangibir	herhangi bir
heykeltraş	heykeltıraş
hoşçakal	hoşça kal
iç güdü	içgüdü
iddaa	iddia

Yanlış	Doğru
ilk okul	ilkokul
insiyatif	inisiyatif
işyeri	iş yeri
kamu oyu	kamuoyu
kapütülasyon	kapitülasyon
klavuz	kılavuz
kırk ikindi	kırkikindi
kiprik	kirpik
konar göçer	konargöçer
kurdale	kurdele
laboratuar	laboratuvar
malesef	maalesef
müsade	müsaade
okur yazar	okuryazar
olağandışı	olağan dışı
orjinal	orijinal
ortaoyunu	orta oyunu
önsöz	ön söz

Yanlış	Doğru
önyargı	ön yargı
ön sezi	önsezi
özeleştirir	öz eleştirir
peşpeşe	peş peşe
restaurant	restoran
sağ duyu	sağduyu
stajer	stajyer
süpriz	sürpriz
tek düze	tekdüze
tenefüs	teneffüs
traş	tıraş
ünvan	unvan
vaddetmek	vadetmek
vejateryan	vejetaryen
yaşamöyküsü	yaşam öyküsü
yer kabuğu	yer kabuğu
yer küre	yerküre
yıldönümü	yıl dönümü
zatüre	zatürre
zeytin yağı	zeytinyağı

Nokta (.)

- Anlamca tamamlanmış cümlelerin sonunda kullanılır.
- ✓ Beni yalnız bıraktın.
- Bazı kısaltmaların sonunda kullanılır.
- ✓ Prof. ✓ Doç. ✓ vb.
- ! T.C. ve T. dışında büyük harfle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.
- ✓ TBMM ✓ ÖSYM
- -(i)nci eki yerine ve tarih bildiren rakamlar arasına konur.
- ✓ 19. yüzyıl ✓ 10. 06. 2017
- Saat ve dakika arasında, ondalıklı sayılarda basamakları göstermede kullanılır.
- ✓ Saat 10. 40'ta ✓ 12. 430. 000

Virgül (,)

- Eş görevli söz ve söz öbeklerini ayırmak için kullanılır.
- ✓ Çalışkan, akıllı bir öğrenciydi.
- Hitaplardan sonra kullanılır.
- ✓ Canım Arkadaşım,
- Sıralı cümleleri ayırmak için kullanılır.
- ✓ Başkası olma, kendin ol.
- Özne, yüklemden uzak düştüğünde ya da vurgulamak istendiğinde öznenin sonuna kullanılır.
- ✓ Okullar, haftaya kapanacak.
- Ara söz ve ara cümlelerin başında ve sonunda kullanılır.
- ✓ Annem, evimizin güneşi, yarın memleketeye gidiyor.
- Tırnak içine alınmamış aktarma cümlesinin sonuna konur.
- ✓ Benden günah gitti, dedi.

Noktalı Virgül (;)

- Virgül ile giderilemeyen anlam belirsizliklerini gidermek için kullanılır.
- ✓ Küçük; afacan, sevimli ve zekiymi.
- Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri ayırmak için kullanılır.
- ✓ Kel ölür, sıрма saçlı olur; kör ölür, badem gözlü olur.
- Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür ve takımları ayırmak için kullanılır.
- ✓ Kırmızı, yeşil, mavi zarfları buraya; sarı, beyaz, pembe zarfları diğer çekmeceye koyun!
- Özneyi kendinden sonra gelen, virgülle ayrılmış sözcüklerden ayırmak için kullanılır.
- ✓ Portakal; mandalina, limon gibi turunçgildir.

İki Nokta (:)

- Kendisiyle ilgili örnek ve açıklama verilecek cümle ya da sözcüklerden sonra kullanılır.
- ✓ Sıfat: Adı niteleyen sözcük türüdür.
- ✓ Çok şey eksikti: sevgi, saygı...
- Aktarma cümlelerinde tırnaktan önce kullanılır.
- ✓ Adam bağırdı: "Herkes otursun!"
- Karşılıklı konuşmalarda kullanılır.
- ✓ Zeynep seslendi:
– Neredesin?

DİKKAT

- İki noktadan sonra gelen ifade cümle ve özel ad değilse küçük harfle başlar:
- ✓ Atatürk diyor ki: Yurtta sulh, cihanda sulh.
- ✓ Şu iki şeyi aklından çıkarma: güvenmek, başarmak.

Üç Nokta (...)

- Benzer örneklerin devam ettiğini göstermek için kullanılır.
- ✓ Burada neler var neler: elmalar, armutlar...
- Eksiltili cümlelerin sonunda kullanılır.
- ✓ Okullar kapansa da...
- Söylenmek istenmeyen sözcüklerin yerine kullanılır.
- ✓ Herkesin içinde ona... deyince ortaklık birbirine girdi.
- Alıntılarda atlanmış yerleri belirtmek için kullanılır.
- ✓ Atatürk Gençliğe Hitabe'de: "... Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur." der.

Kesme İşareti (')

- Özel adlara ve kısaltmalara getirilen çekim eklerini ayırmada kullanılır.
- ✓ Ankara'dan ✓ PTT'ye
- Sayılardan sonra gelen ekleri ayırmak ve sözcükte düşen ünlüyü göstermek için kullanılır.
- ✓ 6'ncı ✓ 09.00'da ✓ N'olur
- Anlam karışıklığını gidermek için kullanılır.
- ✓ Kadı'nın kararı herkesi üzdü.
- Bir harf ya da ekten sonra gelen ekleri ayırmak için kullanılır.
- ✓ b'ye ✓ -lar'dan
- ! Özel adlar için parantez içinde açıklama yapılırsa kesme işareti parantezden önce kullanılır.
- ✓ Necip Fazıl'ı (1905-1983) lisede okumuştum.
- Özel adların kısaltmalı söyleyişlerinden sonra getirilen çekim eklerini ayırmak için kullanılır.
- ✓ Hisar'ı ✓ Köprü'yü

Ünlem İşareti (!)

- Sevinç, üzüntü, korku, hitap ve seslenme ifade eden sözcük ve cümlelerden sonra kullanılır.
- ✓ Vah,vah!
- ✓ Hey, buraya bak!
- Söylenen söze inanılmadığını göstermek, sözün tam tersini anlatmak için parantez içinde kullanılır.
- ✓ Zeki (!) olduğunu herkes bilir.

Soru İşareti (?)

- Soru anlamı taşıyan cümle ve sözlerin sonunda kullanılır.
- ✓ Nereye gidiyorsun?
- Bilinmeyen, kesin olmayan tarih, bilgi, yer... vb. durumlar için kullanılır.
- ✓ Yunus Emre 1238(?)'de doğmuş.
- ! Soru anlamı taşımayan cümlelerde kullanılmaz.
- ✓ Neden baktığını bilmiyorum.
- ! Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sonda kullanılır.
- ✓ Aradı mı, sordu mu seni?

NOKTALAMA İŞARETLERİ**Yay Ayraç (())**

- Açıklamalarda kullanılır.
- ✓ O tarihte (2000) üniversitedeydim.
- Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşu belirtmek için kullanılır.
- ✓ Shakespeare (Şekspir)
- Tiyatro metinlerinde konuşanın hareketlerini ve durumunu belirtmek için kullanılır.
- ✓ Adam (Korkarak): Ne oldu burada?
- Doğum - ölüm, başlangıç - bitiş tarihlerini göstermek için kullanılır.
- ✓ Atatürk (1881-1938) gelmiş geçmiş en büyük liderdir.
- Bir sözcüğün eş anlamlısını göstermek için kullanılır.
- ✓ Tariz (iğneleme) zor bir sanattır.

Uzun Çizgi (—)

- Karşılıklı konuşmalarda cümle başında kullanılır.
- ✓ Şair sordu:
— Şiiri beğendiniz mi?

Kısa Çizgi (-)

- Satıra sığmayan sözcükler bölünürken satır sonunda kullanılır.
- ✓söylerken
- Ara söz ve cümlelerin başında ve sonunda kullanılır.
- ✓ Şımarıkları - pek sevmem - susturdum.
- Arasında, ve, ile... gibi anlamlarını vermek için kelimeler ve sayılar arasında kullanılır.
- ✓ Türk - Alman dostluğu
- ✓ 2016 - 2017 öğretim yılı
- Sözcüklerin kök ve eklerini birbirinden ayırmak için kullanılır.
- ✓ çocuk - lar - ım ✓ yaz - lık
- Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır.
- ✓ gel - ✓ başla -

Tırnak İşareti (" ")

- Aktarma cümlelerin başında ve sonunda kullanılır.
- ✓ Annem: "Her şey yolunda." dedi.
- Cümle içinde vurgulanmak istenen söz ve terimleri göstermek için kullanılır.
- ✓ Edebiyatta "eski - yeni" tartışması hep vardı.
- Cümle içinde geçen eser adları, yazı başlıkları tırnak içinde verilir.
- ✓ Batılı anlamda ilk roman "Mai ve Siyah"tır.

DİKKAT

- Tırnak işaretinden sonra kesme işareti kullanılmaz.
- Çift tırnak içine alınmış cümlelerin içinde başka bir alıntı cümlesi için tek tırnak kullanılır.
- ✓ Annesi "Onu 'Buraya gel!' diye çağırdım." dedi.

DİKKAT

- Kurum, kuruluş, iş yeri adlarına gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.
- ✓ Marmara Üniversitesine gidiyoruz.
- Sonunda nokta olan kısaltmalar veya üs işareti olan rakamlara gelen ekler kesmeyle ayrılmaz.
- ✓ Prof.ları ✓ yy.da ✓ m² ye
- Sonunda 3.tekil kişi iyelik eki alan adlara başka iyelik ekleri getirildiğinde kesme kullanılmaz.
- ✓ Galata Kulemizin güzelliği dillere destan!
- Özel ada gelen yapım, çoğul ekleri ve bundan sonra gelen ekler ayrılmaz.
- ✓ Türkçenin ✓ İzmirliğin

Kalıcı Ad

- Bazı sıfat ve ad eylemler kalıplaşarak eylemsilik özelliğini yitirir ve bir varlık ya da kavrama ad olurlar.
- ✓ Dolmuş, çağlayan, dolma, sarma...
- ! Eylemsilerin olumsuz yapılabılırken kalıcı adların olumsuz yapılamaz.
- ✓ Bu sebzeleri dondurmam lazım.
dondurmamam ✓
- ✓ Hadi, dondurma alalım.
dondurmama ✗

Özellikleri

- Eylem anlamını kaybetmeden cümle içinde sıfat, zarf ve ad olarak kullanılan sözcüklerdir.
- Eylemden türerler.
- Olumsuzluk eki (-ma, -me) alabilirler.
- İsim fiil ve sıfat fiiller isim çekim eklerini alırlar.
- Fiil çekim eklerini (şahıs ve kip ekleri) almazlar.
- Yan cümlecik olurlar.
- Cümlede ad soylu sözcük gibi görev yaparlar.
- İsim fiil, sıfat fiil ve zarf fiil olmak üzere üç tür eylemsi vardır.

Sıfat Fiil (Ortaç)

- Eylem anlamını yitirmeden cümle içinde genellikle sıfat görevinde olan sözcüklerdir.
- -an / -ası / -mez / -ar / -dik / -ecek / -miş
- ✓ Kitap okumayan insanları anlamıyorum.
- ✓ Çıkmaz bir sokağa girmiştik.
- ✓ Gördüğü herkese selam verdi.
- ✓ Görülecek hesabımız vardı onunla.
- ✓ İmzalanmış belgeleri bir tarafa koydu.
- ! Bazen sıfat görevinde olmayabilirler.
- ✓ Beni beklediğini bilmiyordum.
- ✓ Şairin Üsküdar'da yaşadığını duyduk.
- ! Bazı sıfat fiiller kalıplaşarak kalıcı ad olurlar.
- ✓ Yazar, yiyecek, yakacak, gelecek...

**EYLEMSİ
(FİİLİMSİ)****Zarf Fiil (Bağ Fiil / Ulaç)**

- Eylem anlamını yitirmeden cümle içinde her zaman zarf görevinde kullanılan sözcüklerdir.
- ip / -arak / -madan / -meksizin / -dıkça / -ince / -eli / -ken / -a....-a / -r....-mez / -asıya / -casına
- ✓ Gelmeden önce ararsan sevinirim.
- ✓ Onu beklerken uyuyakalmışım.
- Cümleye durum ve zaman anlamı katarlar.
- ✓ Çalışıp bize para gönderecek. (Durum)
- ✓ Gelirken ekmek al. (Zaman)
- ✓ Durmaksızın akan bir suyu ömrümüz. (Durum)
- ✓ Dışarıda çıldırısıya büyüyen bir bahar! (Durum)
- ✓ Söyler söylemez gözü parladı. (Zaman)
- Bazı sözcükler; bağ fiil eki aldığı hâlde bağ fiil olarak kullanılmaz.
- ✓ Paketleri danışmadan verdiler. (Kalıcı ad)
- ✓ Bana danışmadan karar verme. (Bağ fiil)

DİKKAT

- Sıfat fiil ekleri ile kip eklerini karıştırmamak için cümlelerin anlamına ve ekin işlevine bakmak gerekir.
- ✓ Çalmadık kapı kalmadı.
Sıfat fiil (Sıfat görevinde kullanılmıştır.)
- ✓ Onların kapısını çalmadık.
Eylem (di'li geçmiş zaman ve I. çoğul şahısla çekimlenmiştir.)

İsim Fiil (Ad Eylem)

- -ma / -ış / -mak (mayışmak)
- Eylem kök ve gövdelerine -ma / -ış / -mak ekleri getirilir.
- Buldukları cümlede ad olarak kullanılırlar.
- ✓ Okumak, zekâyı güçlendirir.
- ✓ Bu yüzüşü ona madalya getirdi.
- ✓ Kovanın dolması tam üç dakika sürdü.
- ! Bazı ad eylemler kalıplaşarak bir varlığın adı olabilir.
- ✓ Kavurma, deyiş, bağlama, ekmek...
- ! "-ma, -me" eylemsi ekiyle olumsuzluk eki karıştırılmamalıdır.
- ✓ Seni dinlemeye geldim.
Ad eylem
- ✓ Onu dinleme artık, dedi.
Olumsuzluk eki
- ! Ad eylemler, cümlede sıfat görevinde de kullanılabilirler.
- ✓ Böyle uydurma hikâyelere inanma!
Sıfat

DİKKAT

- Adlaşmış Sıfat Fiil
- Bazı sıfat fiillerin niteledikleri ad düşebilir. Sıfat fiiller, bu durumda adlaşmış sıfat görevini yüklenir.
- ✓ Ağlayanlar bir gün güler.
(Ağlayan kişiler)
- ✓ Dün geceki gösteride tanıdıklar da vardı.
(tanıdık simalar)

TAKTİK**Eylemsi ve çekimli eylemi ayırt etmek için:**

Eylemsiler cümleden atılabilirken çekimli eylemler atılamaz.

- ✓ Sakın bunlara gülme!

Çekimli fiil

- ✓ Gülme ve ağlama, insan bu ikisinden ibarettir.

Eylemsi

- **Eylemsi ve kalıcı adları ayırt etmek için:**

Eylemsiler olumsuzluk eki alabilirler fakat kalıcı adlar olumsuzluk eki almazlar.

- ✓ Masadaki çakmak kaybolmuştu.

Kalıcı ad

- ✓ Çiviye çakmak ona oldukça zor gelmişti.

Eylemsi**DİKKAT**

"-ken zarf fiil eki, ek fiilin zarf fiil eki olduğu için diğer zarf fiil eklerinden farklı olarak zaman ekinde sonra gelir.

- ✓ Giderken bunu da al.

"-ken" eki bazen adların üzerine gelerek onları zarf yapar. Bu durumda fiilimsi olmazlar fakat cümlede yan cümlecik görevinde bulunurlar.

- ✓ Çocukken çok yaramazdı.

Yan cümlecik (Eylemsi değil)

TAMLAMALAR

Sıfat Tamlaması

- Sıfatların adların önüne gelerek onlarla oluşturdukları söz öbeklerine **sıfat tamlaması** denir.

Sıfat + Ad
Tamlayan Tamlanan
Sıfat Tamlaması

- ✓ Çalışkan öğrenci

Sıfat Ad
Sıfat Tamlaması

- Sıfatlar, addan önce gelir.
- Sıfat tamlamalarında, tamlanana (ada) "nasıl, hangisi, kaç, kaçını" soruları sorularak tamlayan (sıfat) bulunur.

- ✓ Kırk gün (Kaç gün?)

Tamlayan Tamlanan

- ✓ Nitelikli yazar (Nasıl yazar?)

Tamlayan Tamlanan

Ad Tamlaması

- Ad ve ad soylu bir sözcüğün aitlik ilgisi yönünden daha belirgin hâle gelmesi için başka bir ad ve ad soylu sözcük tarafından tamamlanmasıyla oluşan söz öbekleridir.

- Ad tamlamaları, tamlayan ve tamlanandan oluşur.

Tamlayan + tamlayan eki (ilgi eki)

-in, -in, -un, -ün
-(n)in, -(n)in, -(n)un, -(n)ün
-im

Tamlanan + tamlanan eki (iyelik eki)

-i, -i, -u, -ü
-(s)ı, -(s)i, -(s)u, -(s)ü
-im, in

Belirtili Ad Tamlaması

- Tamlayanın ilgi eki, tamlananın iyelik eki aldığı ad tamlamalarıdır.

- Tamlanana "neyin, kimin" sorusu sorularak bulunur.

- ✓ Kitabın sayfası (Neyin sayfası?)

- ✓ Benim kararım (Kimin kararı?)

- ✓ Soruların birçoğu (Neyin birçoğu?)

Belirtisiz Ad Tamlaması

- Sadece tamlananın iyelik eki aldığı ad tamlamalarıdır.

- Tamlanana "ne" sorusu sorularak bulunur.

- ✓ Kitap kapağı (Ne kapağı?)

- ✓ Soru sayısı (Ne sayısı?)

Zincirleme Ad Tamlaması

- En az iki ad tamlamasının bir araya gelerek oluşturduğu ad tamlamalarıdır.

- ✓ Mahalle bakkalının camı

- ✓ Öğretmenlerin sınav soruları

Takısız Ad Tamlaması

- Tamlayan ve tamlananın ek almadığı ad tamlamalarıdır.

- Tamlanana sorulan "nasıl" sorusuna yanıt verir.

- Tamlayan, tamlananın neye benzediğini ve neyden yapıldığını ifade eder.

- ✓ Pamuk yorgan (Nasıl yorgan?)

- ✓ Taş kalp (Nasıl kalp?)

Özellikleri

- Ad tamlamalarında bir tamlayan, birden çok tamlanana ya da birden çok tamlayan, bir tamlanana bağlanabilir.

- ✓ Komşumuzun evi ve bahçesi

Tamlayan Tamlanan Tamlanan

- ✓ Şiirin ve hikâyenin kuralları

Tamlayan Tamlayan Tamlanan

- Ad tamlamalarında tamlayan ve tamlanan zamir olabilir.

- ✓ Kiminin duası

- ✓ Öğrencilerin birçoğu

- ✓ Kitabım yok.

- (Benim)

- Tamlayan durumdaki zamir düşebilir.

- Tamlayan ve tamlanan sıfat olabilir.

- ✓ Çalışkan öğrencinin zor sorularını çözdüm.

- Sıfat Tamlayan Sıfat Tamlanan

- ✓ Bu çocuğun başarılı hikâyesine kulak verin.

- Sıfat Tamlayan Sıfat Tamlanan

DİKKAT

- Takısız ad tamlaması ile sıfat tamlamasını karıştırmamak gerekir.

- ✓ Yaşlı adam

- ✓ Altın bileklik

- Sıfat tam. Takısız ad tam.

- Ad tamlamalarında tamlayanla tamlanan arasına farklı türde sözcükler girebilir.

- ✓ Benim de canım var. (Bağlaç)

- ✓ Haziranın en sıcak günüydü. (Zarf ve sıfat)

- "-den" hâl eki, tamlayan ekinin (-in) yerine kullanılabilir.

- ✓ Çocuklardan bazıları söz dinlemiyordu.

in

- Belirtisiz ad tamlaması, bir sıfat tarafından tamamlanabilir.

- ✓ Eski edebiyat öğretmeni

Sıfat Belirtisiz ad tamlaması

- Ad tamlamalarında tamlayan ve tamlanan yer değiştirebilir.

- ✓ Lambası yanıyordu köşkün.

Tamlanan Tamlayan

- Belirtisiz ad tamlamaları, sıfat ya da zarf görevinde kullanılabilir.

- ✓ Deniz mavisi gözleri vardı. (Sıfat)

- ✓ Bir kış günü tanıştık. (Zarf)

EDAT (İLGEÇ)

Tek başına anlamı olmayan ancak kullanıldığı cümlede anlam kazanan ve diğer sözcükler arasında anlamsal bağ kuran sözcük türüdür.
! Edatlar cümleden çıkarılınca anlam bozulur ya da değişir.

Kadar • Karşılaştırma • Yaklaşıklık • Ölçü • Benzerlik • Zaman	anlam- larını katar.	• Roman, öykü kadar ilgi görmedi. • Elli kadar öğrencisi var. • Keçi kadar inatçısın. • Cennet kadar güzel vatanımız. • Akşama kadar çalıştı.
Gibi • Benzerlik • Karşılaştırma	anlamla- rını katar.	• Kesilmiş limon dilimleri gibiydi güneş. • Senin gibi birini görmedim!
Yalnız • Tek, sadece	anlamla- rını katar.	• Yalnız sen yoktun aramızda • Bana sadece o yardım etti.
İçin • Amaç-sonuç • Neden-sonuç • Görelik • ...	anlam- larını katar.	• Onu mutlu etmek için çok uğraştım. • Sıkıldığı için dışarı çıktı. • Senin için sorun yok tabii!
Üzere • Şart • Zaman • Şekilde	anlam- larını katar.	• Geri vermek üzere kitabı alabilir miyim? • Ders başlamak üzere. • Yemeği bildiğiniz üzere yapın.
Göre • Karşılaştırma • Uygunluk • Görelik • ...	anlam- larını katar.	• Bu araba seninkine göre daha ucuz. • Anneme göre elbise bakıyorum. • Ona göre sen de haklısın.
İle • Durum • Araç • Birliktelik • Sebep	anlam- larını katar.	• Üzüntüyle boynuma sarıldı. • Buraya kadar otobüsle gelmiş. • Seninle sinemaya gidelim. • Misafirler gürültüyle irkildi.
• -e rağmen • -e değin • Karşın • -den dolayı • Değil • Ancak		• Her şeye rağmen buradayım. • Sabaha değin çalıştı. • Bugün hava sıcak değil. • Bundan dolayı çocuğa kızılmaz ki! • Bu soruyu ancak sen çözersin.

BAĞLAÇ

Tek başına bir anlamı olmayan; aynı görevdeki sözcükleri, söz öbeklerini, anlamca birbiriyle ilgili cümleleri birbirine bağlayan sözcük türleridir.

! Bağlaçlar cümleden çıkarılınca cümlelerin anlamı bozulmaz, daralmaz.

Ve	• “Leyla ve Mecnun” bir halk hikâyesidir. • Yolunu gözlüyor lamba ve merdiven.
Veya Ya da	• Annesi veya babası gelsin. • Film izle ya da kitap oku.
ki	• Martılar ki sokak çocuklarıdır. • Sen ki vaktiyle çiğnendin ey kalbim!
da / de Dahi	• Sana da bunları aldım. • Sen de dinle anlatacaklarımı.
Ne ... ne	• Ne geldi ne de aradı. • Ne annesini ne de abisini dinliyordu.
Hem ... hem	• Hem sevindi hem sevindirdi. • Hem beni hem de arkadaşını üzdün.
Ama	• Okudum ama anlamadım. • Gelirim ama yardım edemem.
Ya ... ya	• Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli. • Ya onunla git ya da bizimle gel.
İle	• Ahmet ile Ayşe hastaymış. • Ay ile güneş ezelden iki dosttur.
Fakat, lakin, ancak, oysa, oysaki, madem, mademki, meğer, meğerki, öyleyse, çünkü, hatta, yoksa, ise, hâlbuki, bir...bir, gerek... gerek, ister... ister, olsun... olsun... vb.	

ÜNLEM

Sevinç, acı, korku... vb. duyguları anlatan veya seslenme, buyruk, onaylama gibi durumları bildiren sözcük türleridir.

- ✓ Hey, buraya bak!
- ✓ Eyvah, ona haber vermeyi unuttuk!
- ✓ Vah vah, yazık oldu bu çocuğa!
- ✓ Tüh, nasıl unuttum seni!
- ✓ Elveda, ey gençliğim!
- ! Ünlemler; cümle içinde değişik görevlerde bulunabilirler.
- ✓ Kimsenin **ahını** alma. (Ad)
- ✓ **Amansız** bir derde düştük. (Sıfat)
- ✓ Her işi **vahlayarak** yapma! (Zarf)

DİKKAT

Yalnız
Ancak

“sadece” anlamındaysa = Edat

“ama” anlamındaysa = Bağlaç

- ✓ Yalnız sana inandım. (Edat)
- ✓ Biliyorum yalnız anlatamıyorum. (Bağlaç)
- ✓ Bunu ancak ben çözerim. (Edat)
- ✓ Söyledim ancak inanmadı. (Bağlaç)

DİKKAT

Yalnız, ancak, bir, tek sözcükleri edat dışında farklı görevlerde de kullanılabilirler.

- ✓ Yalnız yaşamak istemiyorum. (Zarf)
- ✓ O yalnız bir insandı. (Sıfat)
- ✓ Ancak gelebildik. (Zarf)
- ✓ Evde tek kaldım. (Zarf)
- ✓ Bir şair söylemişti bunu. (Sıfat)

DİKKAT

“Doğru, başka, karşı” sözcükleri cümle içinde ilgeç dışında farklı görevlerde de kullanılır.

Doğru

- Köye doğru ilerlemeye başladık. (Edat)
- Bütün sorunları doğru çözdü. (Belirteç)
- Sonunda doğruyu gördüm. (Ad)
- Doğru tarafa mı gidiyoruz? (Sıfat)

Karşı

- Sabaha karşı yola çıktık. (Edat)
- Burası karşıdan güzel görünüyor. (Ad)
- Ailem karşı yakada oturuyor. (Sıfat)

Başka

- Senden başka sevemem kimseyi. (Edat)
- Bana başka adres verdi. (Sıfat)
- Olayı bana başkası anlattı. (Zamir)
- Size başka, bize başka anlatmış. (Belirteç)

DİKKAT

ile

Yerine “ve” yazılabiliyorsa = Bağlaç

Yerine “ve” yazılamıyorsa = Edat

- ✓ Şiirle müzik her zaman birbirinden beslenmiştir. (Bağlaç)
- ✓ Elindeki boyayla her tarafı boyadı. (Edat)

CÜMLE TÜRLERİ

Yüklemin Türüne Göre Cümleler

1. Fiil (Eylem) Cümlesi

- Yüklemi çekimli eylem olan cümlelerdir.

✓ Bu yıl tatile gidemeyebilirim.
Fiil

✓ İnsan bazen durup düşünmeli.
Fiil

2. Ad (İsim) Cümlesi

- Yüklemi ek eylem almış ad ya da ad soylu sözcüklerdir.

✓ Hayat bazen çok zordur.
Ad

✓ Bir kıyamettir kopacak ufuklarda.
Ad

! Fiilimsiler ad soylu sözcükler olduğu için fiilimsilerin yüklem olduğu cümleler, ad cümlesi kabul edilir.

✓ Başarıya giden yol çalışmaktır. (Ad cümlesi)
Fiilimsi

Yüklemin Yerine (Öge Dizilişine) Göre Cümleler

1. Kurallı (Düz) Cümle

- Yüklemi sonda olan cümlelerdir.

✓ Yine başı derde girdi.
Yüklem

✓ Yazdığı en hacimli eseri buydu.
Yüklem

2. Devrik (Kuralsız) Cümle

- Yüklemi sonda olmayan cümlelerdir.

✓ Duymuyor beni kimseler.
Yüklem

✓ Pır pır yaldızlanırdı kanatları kahkaha kuşlarının.
Yüklem

3. Eksilti Cümle

- Yüklemi olmayan cümlelerdir.
- Eksiltili cümlelerin sonunda üç nokta (...) kullanılır.

✓ Oğlan dayıya, kız halaya...

✓ Uyanıp kış uykularından...

Anlamına Göre Cümleler

1. Olumlu Cümle

- Yüklemi bildirdiği eylemin ya da yargının gerçekleştiği anlamını taşıyan cümlelerdir.

✓ Otobüs çok kalabalıktı.

✓ İmbat, her akşam ılıt ılıt esiyordu.

2. Olumsuz Cümle

- Yüklemi bildirdiği eylemin ya da yargının gerçekleşmediği anlamını taşıyan cümlelerdir.

! "-ma / -me, -maz / -mez, -sız / -siz" ekleri veya "yok, değil" sözcükleriyle yapılır.

✓ Onu hiçbir zaman dinlemezdim.

✓ Başarılı bir öğrenci değildi.

! **Biçimce olumsuz anlamca olumlu cümle:**

✓ Bu mağazada yok yok.

! **Biçimce olumlu anlamca olumsuz cümle:**

✓ İnsan sevdiğini hiç üzer mi?

3. Soru Cümlesi

- İçinde soru eki ve sözcükleri bulunan, soru anlamı taşıyan cümlelerdir.

✓ Nasıl olduğunu sordun mu?

4. Ünlem Cümlesi

- Korku, heyecan... vb. duyguları anlatan cümlelerdir.

✓ Eyvah, yandık!

5. Emir Cümlesi

- Emir kipiyle çekimlenmiş fiilin yüklem olduğu cümledir.

✓ Beni rahatsız etmeyiniz.

6. İstek Cümlesi

- İstek anlamı taşıyan cümlelerdir; "-a / -e" istek kipi ile kurulur.

✓ Yarın gidelim.

7. Şart Cümlesi

- Koşul ilişkisiyle kurulan cümlelerdir; "-se / -sa" şart kipi ile kurulur.

✓ Sınavı geçersen hediyen hazır.

Yapısına Göre Cümleler

1. Basit Cümle

- Tek yargılı (yüklemlili) cümledir.

✓ Bahçemizde erik, kayısı ve şeftali ağacı var.

2. Birleşik Cümle

- Yargı bildiren yüklemi dışında yan cümlecığı olan cümlelerdir.

a) **Girişik birleşik cümle:** Yan cümlesi fiilimsi olan cümlelerdir.

✓ Onun okuduğuna kimse inanmıyor.

b) **Ki'li birleşik cümle:** Birbiriyle ilgili iki yargının "ki" bağlacı ile bağlandığı cümlelerdir.

✓ Bir geldim ki ortalık karışmış.

c) **Şartlı birleşik cümle:** Şart yan cümlesi ile kurulan cümlelerdir.

✓ Sabah gelirse konuşuruz.

d) **İç içe birleşik cümle:** Aktarma cümlelerinin yan cümlecik olarak kullandığı cümlelerdir.

✓ "Bu sene şampiyonuz." dedi başkan.

3. Sıralı Cümle

- Birden fazla yargının virgül ya da noktalı virgülle bir birine bağlandığı cümlelerdir.

✓ Onu dinlendim, ona hak verdim.

4. Bağlı Cümle

- Sıralı cümle 2'ye ayrılır:

a) **Bağımlı sıralı cümle:** Öge ortaklığı bulunan sıralı cümlelerdir.

✓ Sen iyidim, güzeldin! (Özne ortak)

Özne Yüklem Yüklem

b) **Bağımsız sıralı cümle:** Öge ortaklığı bulunmayan sıralı cümlelerdir.

✓ Gökyüzü ağladı, ben ağladım. (Öge ortaklığı yoktur.)

4. Bağlı Cümlesi

- Birden fazla yargının bağlaçla bağlandığı cümlelerdir.

✓ Sabah erken kalktı ve evi temizledi.

! Öge ortaklığı olan bağlı cümlelere **bağımlı bağlı**, öge ortaklığı olmayanlara **bağımsız bağlı cümle** denir.

! Kökteş ve sesteş sözcüklerin yüklem olarak kullanıldığı cümlelerde sözcüklerin cümledeki anlamlarına bakılmalıdır.

- ✓ Onunla aramızda çok fark vardı. (Ad cümlesi)
- ✓ Dün sekizde eve vardı. (Fiil cümlesi)

Hikâye (Öykü)

Öykü, yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayları veya durumları anlatan kısa yazılardır.

Hikâyenin Unsurları: Mekân, zaman, olay, kişiler, dil ve anlatım.

Hikâyede Plan: Serim, düğüm, çözüm

Hikâye Türünün Ortaya Çıkışı

“Binbir Gece Masalları”ndan beslenmiştir ancak İtalyan yazar Boccacio'nun Decameron eseri, ilk örnek sayılır.

Türk edebiyatında Tanzimat döneminde girmiş, Emin Nihat'ın Müsamere'nâme'si basılan ilk hikâyedir. Ahmet Mithat Efendi ilk öykü örneği Letâif-i Rivâyât'ı yazar. Samipaşazade Sezai, Küçük Şeyler eseriyle modern Türk hikâyeciliğinin ilk örneklerini verir.

! Edebiyatımızda Ömer Seyfettin, Maupassant tarzı (olay); Sait Faik Abasıyanık da Çehov tarzı (durum) hikâyenin öncüsüdür.

! Batı tarzı öykünün ilk olgun örneklerini Servet-i Fünûncular'dan Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf vermiştir.

Dünya Edebiyatında Öykücüler: Boccacio, Çehov, Maupassant, E. T. A. Hoffmann, Charles Nodier, Theophile Gautier, Edgar Allan Poe, Pirandello, Kafka, H. Melville, O. Wilde, O. Henry, Jorge Luis Borges, Julio Cortazar, Dino Buzzati, Edgar Allan Poe, Bret Harte, Ruyard Kipling, Mark Twain ve Çehov

! Victor Hugo, Stendhal, Balzac, Flaubert, A. de Musset, E. Zola, G. Sand'a, Turgenyev, Tolstoy, Dostoyevski, Gogol, H. James'in romanları kadar öyküleri de ünlüdür.

Cumhuriyet Döneminde Hikâye-Özet

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Millî edebiyatçılardan Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin öykü yazar.

1930-1940 yıllarında sanatın toplum üzerindeki etkisini savunan yazarlar, gerçekçi ve gözleme dayalı öyküler yazarken Sait Faik öyküde giriş, gelişme, sonuç bölümlerini kaldırrır.

1940'lı yıllarda I. Dünya Savaşı sonrası Anadolu'nun durumu, II. Dünya Savaşı sonrası toplumdaki ahlaki çöküntü ağırlık kazanır, toplumsal konular çeşitlenir.

1950'li yıllarda küçük memur, işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları anlatılır. Birey merkezli psikolojik, anı türünde öyküler yazılır.

1960'lı yıllarda yazar sayısı artarken konular çeşitlenir. Yine işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki in-

sanların sorunları ve cinsellik öyküye girer. 27 Mayıs ve 12 Mart'ı hazırlayan olaylar işlenir. Varoluşçuluk akımı öyküye etkiler.

1970'li yıllarda siyasal, toplumsal, günlük konular ele alınır, 1960'tan sonraki anarşik olaylar, bunlar karşısında halkın durumu dile getirilir. Küçük insanın yaşam kavgası, kadının toplumdaki yeri, çocuklar için yazılan öyküler önem kazanır.

1980 ve 1990'lı yıllarda birey merkezli yazılan öyküler ile Güneydoğu Anadolu ve Doğu insanın sorunları verilir.

Türk Edebiyatındaki Öykücüler:

Tanzimat döneminde Ahmet Mithat Efendi, Emin Nihat, Samipaşazade Sezai, Nabizade Nazım

Servetifünûn döneminde Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Rahmi Gürpınar, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın, Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Saffeti Ziya

1. 1923 - 1940 Yılları

Ömer Seyfettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay, Selahattin Enis, Sadri Ertem, Cemal Kaygılı, Sabahattin Ali, Kenan Hulusi Koray, Nahit Sırrı Örik, Bekir Sıtkı Kunt, Ercüment Ekrem Talu, Mahmut Yesari, Selahattin Enis, Fahri Celalettin Göktulga, Memduh Şevket Esendal

2. 1940'lı Yıllar

Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal, Kemal Tahir, Samim Kocagöz, Cevdet Kudret Solok, Yaşar Kemal, Halikarnas Balıkcısı (Cevat Şakir Kabaağaç), Orhan Kemal, Mehmet Seyda, Samet Ağaoğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Kemal Bilbaşar, Kemal Tahir, Ahmet Hamdi Tanpınar...

3. 1950'li Yıllar

Haldun Taner, Samet Ağaoğlu, Naim Tiralı, Ziya Osman Saba, Sabahattin Kudret Aksal, Muzafer Buyrukçu, Vüs'at Bener, Onat Kutlar, Zeyyat Salımoğlu, Aziz Nesin, İlhan Tarus, Necati Cumalı, Tahsin Yücel, Tarık Dursun, Oktay Akbal, Tarık Buğra...

4. 1960 - 1970'li Yıllar

Muzafer İzgü, Ümit Kaftancıoğlu, Firuzan, Gülten Dayıoğlu, Tomris Uyar, Aysel Özakin, Adalet Ağaoğlu, Pınar Kür, Nazlı Eray, Necati Güngör, Osman Şahin...

5. 1980 - 1990'lı Yıllar

Necati Güngör, Nazlı Eray, Osman Şahin, Yusuf Ziya Bahadınılı, Yüksel Pozankaya, Zülfü Livaneli, Feyza Hepçilingirler, Murathan Mungan, Tuna Kiremitçi, Sevinç Çokum, Mustafa Kutlu...

ROMAN

*İlk örneklerini 15. yüzyılda Fransız yazar Rabelais vermiş, sonra Dante ve Cervantes karşımıza çıkar.

*Edebiyatımıza Tanzimat'la girmiştir, Tanzimat'tan önce türün yerini mesneviler, halk hikâyeleri, destani hikâyeler tutar. Modern Türk romanının kurucusu Halit Ziya Uşaklıgil'dir.

İlk Romanlarımız:

*Çeviri - Telemak / Yusuf Kamil Paşa

*Telif - Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat/Şemsettin Sami

*Edebi - İntibah / Namık Kemal

*Tarihi - Cezmi / Namık Kemal

*Realist - Araba Sevdası / Recaizade Mahmut Ekrem

*Köy romanı - Karabibik / Nabizade Nazım

*Batılı tekniğe uygun - Aşk-ı Memnu /Halit Ziya Uşaklıgil

*Çocuk çizgi roman - Kara Maske

*Psikolojik deneme - (Tezli roman): Zehra / Nabizade Nazım

*Psikolojik - (Tahlil Romanı): Eylül / Mehmet Rauf

*Natüralist - Zehra / Nabizade Nazım

*Polisiye - Esrar-ı Cinayet / Ahmet Mithat Efendi

*Batılı modern - Mai ve Siyah / Halit Ziya Uşaklıgil

*Kadın romancı - Fatma Aliye Hanım

*Kurtuluş Savaşı - Ateşten Gömlek / Halide Edip Adivar

*Çocuk romanı - Bağrı Yanık Ömer/Mahmut Yesari

*İç monolog roman - Bir Düşün Gecesi / Adalet Ağaoğlu

*Postmodern - Tutunamayanlar / Oğuz Atay

*Macera - Hasan Mellah / Ahmet Mithat Efendi

ROMANIN ÖGELERİ:

Yer, zaman, olaylar zinciri ve şahıs kadrosu

Tip: Belli bir sınıfı temsil eder. Karakter: Romanda olumlu, olumsuz yönleri ile verilen, kendine özgüdür.

ROMAN TÜRLERİ:

AKIMLARINA GÖRE ROMANLAR:

a) Klasik Roman: La Fayette - Princesse de Cleves

b) Romantik Roman: Victor Hugo - Sefiller, Namık Kemal - İntibah

c) Realist Roman: Stendhal - Kızıl ile Kara, Halit Ziya - Mai ve Siyah

d) Natüralist Roman: Emile Zola - Meyhane

KONULARINA GÖRE ROMANLAR:

1) Tarihi Roman: Victor Hugo - Notre Dame de Paris, Namık Kemal - Cezmi

2) Macera Romanı: Daniel Defoe - Robinson Crusoe, Ahmet Mithat Efendi - Hasan Mellah

3) Sosyal Roman: Victor Hugo - Sefiller, Namık Kemal - İntibah

4) Psikolojik Roman (Tahlil Romanı): Dostoyevski - Suç ve

Ceza, Mehmet Rauf - Eylül

5) Otopografik Roman: Peyami Safa - Dokuzuncu Hariciye Koğuşu

6) Bilimkurgu Romanı: Jules Verne - Ay'a Seyahat

7) Fantastik Roman: J. R. Tolkien - Yüzüklerin Efendisi

6) Nehir Roman: Tarık Buğra - Küçük Ağa/Küçük Ağa Ankara'da/Firavun İmanı

DÜNYA EDEBİYATINDA ROMAN:

19. yüzyılda Stendhal, Balzac, Flaubert, Victor Hugo, Lamartine, Alfred de Musset, Puşkin, Turgenyev, Dostoyevski, Tolstoy, Gogol, Gorki, Zola, Proust, Charles Dickens, Jane Austen, George Eliot, W. Scott

*20. Yüzyılda Kafka, James Joyce, V. Woolf, Proust, A. Gide, S. Beauvoir, Thomas Mann, Hermann Hesse, William Faulkner, Cengiz Aytmatov, Milan Kundera, Umberto Eco, Italo Calvino, Paul Auster, Amin Maalouf, Paulo Coelho

Tanzimat Dönemi: Sosyal sorunlar, Doğu-Batı çatışması, yanlış batılalaşma, kadın-erkek ilişkileri, görücü usulü evlilikler, çocukların yanlış yetiştirilmesi, tutsaklık, tarihteki başarılar öne çıkan konulardır. Teknik olarak zayıftır. Yazarlar akışa müdahale eder, genellikle bir öğütlerle biter. Kişiler derinliği olmayan, tek boyutludur. Genelde duygusal, acıklı konular üzerine kurulan ilk örneklerde romantik; ikinci dönemle birlikte realist ve natüralisttir.

Servet-i Fünun (Edebiyat-ı Cedide): Batılı teknik, etkili bir şekilde uygulanmış, sanat sanat içindir anlayışıyla dil ve anlatıma önem vermişlerdir. Sanatkârane üslup anlayışı, Fransız edebiyatının etkisiyle devrik ve eksilteli cümleler kullanılmış; ögelerin diziliş sırası değiştirilmiştir. Realizm ve natüralizmin etkisi görülmüştür. Kahramanlar eğitimli, aydın, zengin, konaklarda yaşayan kişilerden seçilmiş, sınıflarına göre konuşturulmuştur. Halit Ziya Uşaklıgil, Mehmet Rauf, Hüseyin Cahit Yalçın

Cumhuriyet Dönemi (1923-1950): Hüseyin Rahmi Gürpınar, Halide Edip Adivar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay, Aka Gündüz, Mehmet Yesari, Ercüment Ekrem Talu, Halide Nusret Zorlutuna, Şükufe Nihal, Sadri Ertem, Memduh Şevket Esendal, Mithat Cemal Kuntay, Nahit Sırrı Örik, Osman Cemal Kaygılı, Kerime Nadir, Halikarnas Balıkcısı, Cevdet Kudret Solok, Kemal Bilbaşar

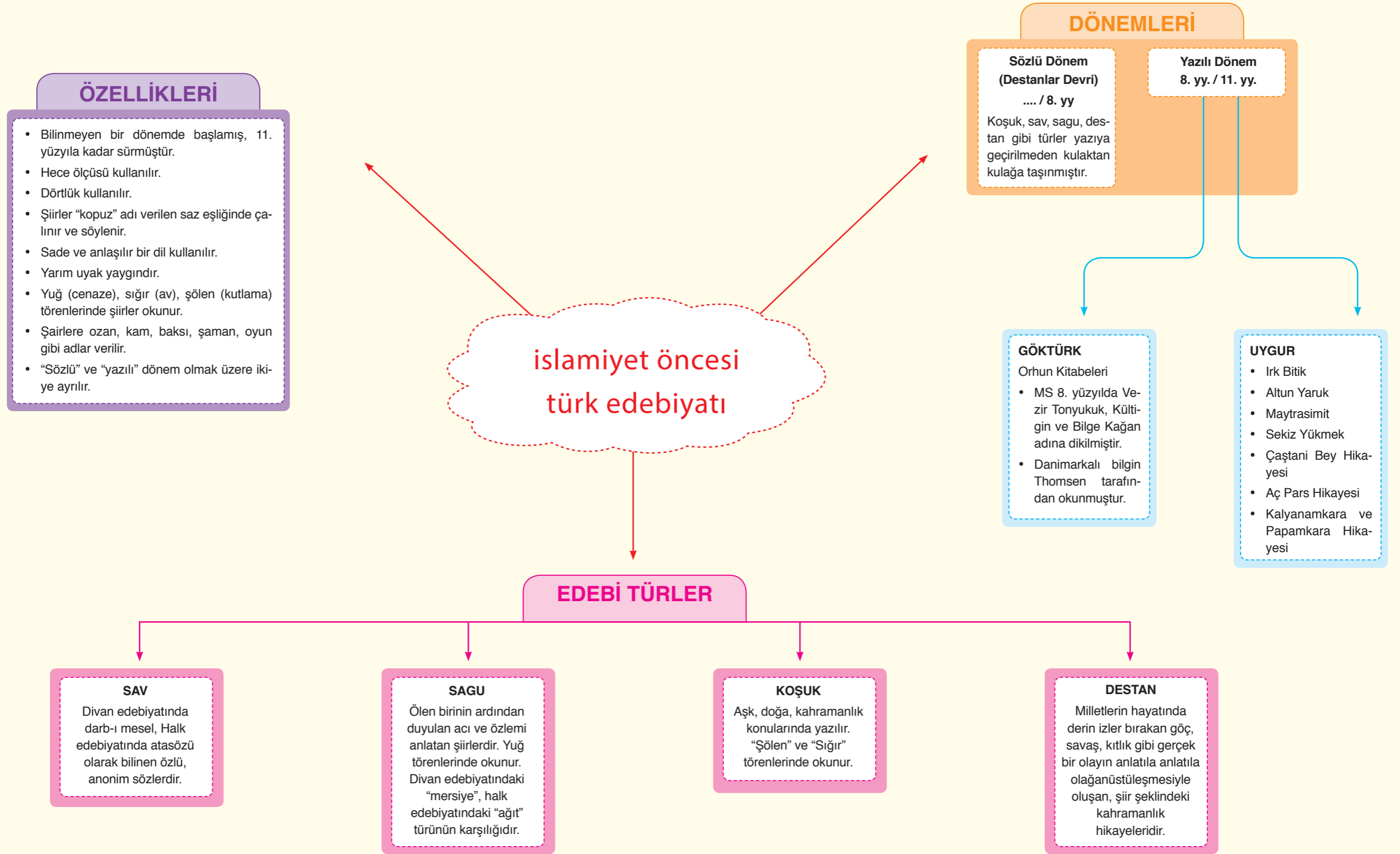
CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE ROMAN (1950-1980):

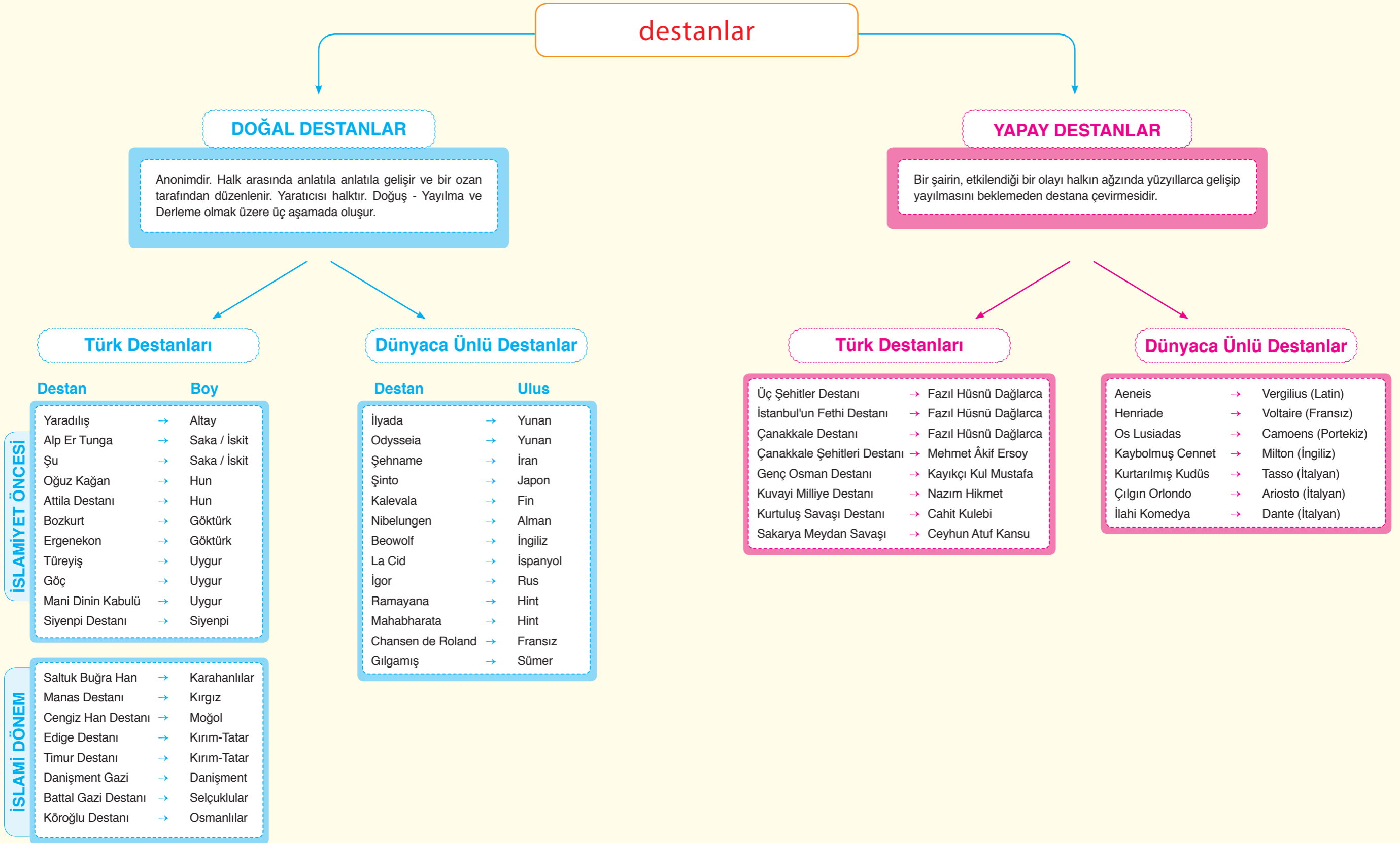
Toplumcu gerçekçi yazarlar: Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Fakir Baykurt, Sabahattin Ali, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, İlhan Tanus, Necati Cumalı, Tarık Dursun K., Oktay Akbal, Tarık Buğra, Aziz Nesin, Attıla İlhan, Mehmet Seyda, Rifat Ilgaz

Bireyin iç dünyasını esas alanlar: Peyami Safa, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra, Samiha Ayverdi

Modernist çizgide yazarlar: Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Ferit Edgü, Adalet Ağaoğlu

Millî ve dinî duyarlılıkları yansıtanlar: Hüseyin Nihal Atsız, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Bahaeddin Özkişi, Münevver Ayaşlı, Emine İşinsu, Sevinç Çokum

KUTADGU BİLİĞ (11. yy)

- Mutlu Olma Bilgisi, Devlet Olma Bilgisi, Mutluluk Veren Bilgi anlamına gelir.
- Yusuf Has Hacip tarafından yazılmıştır.
- Tabgaç Buğra Han'a sunulmuştur.
- Türk edebiyatında **aruzla** yazılan ilk eserdir.
- Türk edebiyatının ilk **mesnevisi**dir.
- 6645 beyitten oluşur.
- İyi bir devlet yönetiminin nasıl olacağı anlatılır.
- Alegorik bir eserdir

Kahramanları

Küntoldı	→	Hükümdar	→	Adalet
Aytogdı	→	Vezir	→	Mutluluk
Ögdülmüş	→	Vezirin Oğlu	→	Akıl
Odgurmuş	→	Din Adamı	→	Akıbet

DİVAN-I LÜGATİT TÜRK (11. yy)

- Türk dillerinin sözlüğü anlamına gelir.
- Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılmıştır.
- Sözcükler ve örnekler Türkçe, açıklamalar Arapçadır.
- 7500 Türkçe sözcük açıklanmıştır.
- Türklere ait ilk sözlüktür.
- Türkçenin Arapça kadar üstün bir dil olduğunu ispatlamak amaçlanmıştır.
- Örnekler sav, sagu ve destanlardan verildiği için "İslamiyet Öncesi Dönem"le ilgili bilgi içerir.
- Eserin sonunda Türk boylarının haritasına yer verilmiştir.

geçiş dönemi eserleri

ATABETÜ'L HAKAYİK (12. yy)

- Gerçeklerin Eşiği, Hakikatlerin Heybesi anlamlarına gelir.
- Edip Ahmet Yükneklî tarafından yazılmıştır.
- Ayet ve hadislere dayanarak iyi, dindar, erdemli bir insan olmanın hem bu dünyada hem de öbür dünyada sağlayacağı güzellikler anlatılır. Bilgi ve bilgili olmak çok önemlidir.
- 46 beyitten oluşan giriş bölümünde Hz. Muhammet ve Dört Halife övülür.
- 101 dörtlükten oluşan asıl konunun işlendiği bölüm mani şeklinde kafiyeleşmiştir.
- Aruz ölçüsüyle ve Kutadgu Bilig'de kullanılan kalıpla yazılmıştır.

DİVAN-I HİKMET (12. yy)

- Hikmetler Divanı anlamına gelir.
- Hoca Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır.
- İlk tasavvufi eserdir.
- Hikmet adı verilen, öğüt verici felsefi dörtlükler şeklinde oluşturulmuştur.
- Koşma nazım biçimi ve 11'li hece ölçüsü kullanılmıştır. Yer yer gazel ve mesnevi düzeninde hikmetlere de yer verilir.
- Karahanlı Türkçesiyle yazılmıştır.
- Eserdeki bazı hikmetler Hoca Ahmet Yesevi'nin öğrencilerine aittir.

halk edebiyatı

ANONİM HALK EDEBİYATI

Yazarı belli olmayan, halkın ortak malı kabul edilen ürünlerin verildiği dönemdir.

TÜRLERİ

MANİ: Genellikle 7'li hece ölçüsüyle yazılır. aaxa kafiye düzenindedir. İlk iki dize doldurmaz. Düz, kesik, cinaslı, artık, deyiş gibi türleri vardır.

TÜRKÜ: Bir ezgiyle söylenen, hecenin 8'li ve 11'li kalıplarıyla yazılan, kavuştak adı verilen nakarat bölümleri olan şiiirlerdir.

NİNNİ: Çocuklarla ilgili umutları dile getiren ve çocukları uyuturken söylenen şiiirlerdir.

ATASÖZÜ: Atalarımızın uzun gözlem ve deneyimleriyle söyledikleri öğüt veren ya da tecrübe aktaran sözlerdir.

BİLMECE: Şiiir şeklinde bir soru yoluyla bir varlık ya da kişiyi buldurmayı amaçlayan metinlerdir.

FIKRA: Komik, kısa, nükteli anlatımlardır.

TEKERLEME: Söylenmesi zor, ses tekrarına dayalı cümlelerdir.

MASAL: Olağanüstü kişi ve kahramanlara yer veren, iyilerin kazandığı, çocuklara hitap eden öykülerdir.

KARAGÖZ: Perdeye yansıtılan gölgeler yoluyla canlandırılan seyirlik oyundur. Başkahramanları Karagöz ve Hacivat'tır.

ORTA OYUNU: Seyircilerle çevrili bir alanda doğaçlama oynanan tiyatro çeşididir. Başkahramanları Pişekar ve Kavuklu'dur.

MEDDAH: Tek kişilik oyunlardır.

HALK HİKÂYESİ: Nazım-nesir karışık yazılır, olağanüstü olay ve kahramanlarla gerçeğe uygun olay ve kahramanların bir arada olduğu metinlerdir. Genelde aşk ya da kahramanlık konudur. *Dede Korkut Hikâyeleri* destanlar döneminden halk hikâyeciliğine geçiş eseridir.

DEDE KORKUT:

- 13 hikaye, bir ön sözden oluşur
- Oğuzların Anadolu'daki mücadeleleri anlatılır.
- Nazım-nesir karışıktır.
- Deli Dumrul, Tepegöz, Boğaç Han en bilinen hikayelerdir.
- Nüshalarından biri Vatikan'da diğeri Dresten'de bulunmaktadır.

ÂŞIK EDEBİYATI

- Din dışı konuların işlendiği, yazarı bilinen halk edebiyatı koludur.
- Şiiirler saz eşliğinde söylenir.
- Cönk adı verilen defterlerde şiiirler toplanır.
- Dili sade, içten, halka yakın bir edebiyattır.

TÜRLERİ

KOŞMA: Halk edebiyatının en yaygın türüdür. 11'li hece ölçüsüyle yazılır. Kafiye düzeni abab / cccb / dddb şeklindedir. 3 - 6 dörtlük arasında yazılır. Güzelleme (aşk, doğa konulu koşmalar), Koçaklama (kahramanlık, savaş konulu koşmalar), Taşlama (Eleştiri içeren koşmalar), Ağıt (ölen birinin ardından yazılan koşmalar) olmak üzere dört türü vardır.

SEMAİ: 3 - 6 dörtlük arasında yazılır. 8'li hece ölçüsü kullanılır. Her konuda yazılabilir. Kafiye düzeni koşmayla aynıdır.

VARSAGI: Varsak boyu ozanları tarafından söylenen şiiirlerdir. Kafiye düzeni koşma ile aynıdır. 8'li hece ölçüsüyle yazılır. Bre, Behey, Hey gibi yiğitçe seslenmelere yer verilir.

DESTAN: Toplumu etkileyen önemli bir olayın dörtlüklerle ve hece ölçüsüyle anlatıldığı uzun hikayelerdir.

TEKKE-TASAVVUF EDEBİYATI
(DİNİ-TASAVVUFİ EDEBİYAT)

- Dini konular işleyen ve yazarı bilinen halk edebiyatı koludur.
- Şiiirler biçimden çok türdür.
- Koşma nazım biçimiyle ve 7'li, 8'li, 11'li hece ölçüsüyle yazılır.

TÜRLERİ

İLÂHİ: Saf Allah aşkını işleyen şiiirlerdir. Bir ezgi ile söylenir. Bu türün en başarılı şairi Yunus Emre'dir. Alevilerde "deme", Mevlevilerde "ayin" adını alır.

NEFES: Alevi-Bektaşî tarikatı mensubu ozanlarının din anlayışlarını, Hz. Muhammet ve Hz. Ali sevgisini işledikleri şiiirlerdir.

NUTUK: Tarikata yeni girenlere din ve tarikat kurallarını öğretmek amacıyla yazılan şiiirlerdir.

DEVRIYE: Allah'tan gelip yine Allah'a dönmeyi anlatan şiiirlerdir.

ŞATHİYE: Allah ile senli benli, şakalaşmışçasına yazılan şiiirlerdir. Derin Allah sevgisinden doğan samimiyetle yazılır. Çoğu zaman iğneleyici ve nüktelidir.

HALK EDEBİYATI SANATÇILARI

ÂŞIK EDEBİYATI

- Köroğlu
- Karacaoğlan
- Kul Mehmet
- Aşık Ömer
- Gevheri
- Dadaloğlu
- Kayıkçı Kul Mustafa
- Bayburtlu Zihni
- Dertli
- Erzurumlu Emrah
- Ruhsati
- Aşık Veysel
- Aşık Murat Çobanoğlu
- Aşık Mahzuni Şerif
- Aşık Feymani
- Seyrani
- Sümmani

Köroğlu (16 yy): Şiirlerinde yiğitlik, doğa, aşk temaları yaygındır. Özellikle koçaklamaları dikkat çekicidir. Kavganın ve yiğitliğin simgesidir.

Karacaoğlan (17 yy): Çukurova-Toroslar'da yaşamıştır. Uzun yıllar gurbette yaşamıştır. Aşk ve doğa şiirleri yazmış, özellikle güzelleme türünde çok başarılı olmuştur.

Kayıkçı Kul Mustafa (17 yy): Yeniçeri şairlerindedir. Genç Osman Destanı'nın yazarıdır. Dili sadedir.

Aşık Ömer (17 yy): Halk edebiyatının en üretken şairidir. Halk şiirinin yanında aruzla da şiirler yazmıştır. Aldığı medrese eğitiminin etkisiyle koşma ve türkülerinde yer yer Arapça sözcükler görülür.

Dertli (1772 - 1845): Gezgin şairlerdendir. Aruzla da şiirler yazmıştır. Asıl başarısını halk şiirinde göstermiştir.

Erzurumlu Emrah (19 yy): Hem halk hem divan şiirinden etkilenmiştir. Koşma ve semailerinin yanında gazeller de yazmıştır.

Seyrani (19 yy): Hem hece hem de aruz kullanmıştır. Halk şiirinde daha başarılıdır. Şiirlerinde sofuları, kötü yöneticileri eleştirmiştir. Yergi ve mizahı şiire başarıyla yansıtmıştır.

Dadaloğlu (19 yy): Toroslarda yaşayan Avşar Türklerindedir. Dili sade ve etkileyicidir. "Ferman padişahınsa dağlar bizimdir" dizeleriyle ünlüdür. Koçaklama türünde ve türkülerinde çok başarılıdır. Koşma, semai, varsağı ve destanları da vardır.

Bayburtlu Zihni (19. yy): Divan edebiyatından etkilenmiş gazel ve kasideler yazmıştır. "Sergüzeştname" adında bir mesnevisi vardır. Ancak asıl başarıyı heceyle yazdığı taşlamalarıyla yakalamıştır.

Aşık Veysel (1894 - 1973): Cumhuriyet dönemi saz şairlerindedir. Sivas'ın Sivrialan köyünde doğmuştur. Çocukluğunda geçirdiği çiçek hastalığı nedeniyle görme yetisini kaybetmiştir. Şiirlerinde coşku, doğa sevgisi, aşk ve hayata farklı bir bakış açısı hakimdir. Şiirleri Ümit Yaşar Oğuzcan tarafından "Dostlar Beni Hatırlasın" adıyla toplanmıştır.

Aşık Murat Çobanoğlu (1940 - 2005): Kars'ın Arpaçay ilçesindedir. Özellikle atışma tarzında ve doğaçlama şiir söylemede çok başarılıdır.

TEKKE-TASAVVUF EDEBİYATI

- Yunus Emre
- Hacı Bektaş-ı Veli
- Hacı Bayram Veli
- Kaygusuz Abdal
- Eşrefoğlu Rumi
- Pir Sultan Abdal
- Aziz Mahmut Hüdayi
- Abdal Musa

Aşık Feymani (1942 -): Çukurovalıdır. Atışmalarda ve güzellemelerde çok başarılıdır. Şiirlerinde tasavvuf etkisi de görülür.

Aşık Mahzuni Şerif (1943 - 2002): Kahramanmaraş - Elbistanlıdır. Alevi Bektaşî şiir geleneğinin başarılı temsilcilerindedir.

Yunus Emre (1250 - 1320): Tapduk Emre dergahında güçlü bir din eğitimi almıştır. Bir derviş olarak Anadolu'yu gezmiştir. Tekke-tasavvuf şiirinin en büyük ustasıdır. Tüm insanları ve varlıkları kucaklayan bir anlayışa sahiptir. Aruzla da şiirler yazmış ancak ilahileriyle tanınmış ve sevilmiştir. Bir *Divanı* bir de *Risale-tü'n Nushiye* adlı mesnevisi vardır.

Hacı Bektaşî Veli (1210 - 1220): Bektaşîlik tarikatının kurucusudur. Allah aşkını ve bu aşkın verdiği mutluluğu anlatır. *Makalat* adlı eseri önemlidir.

Hacı Bayram Veli (1352 - 1420): Bayramiye tarikatının kurucusudur. Yunus Emre'den etkilenmiş ve ilahiler yazmıştır.

Kaygusuz Abdal (15 yy): Alevi-Bektaşî halk şiirinin kurucusu sayılır. Hem hece hem aruzla şiirler yazmıştır. Nefes türünde yazdığı şiirlerinde Bektaşîlik ilkelerini ve insanların kusurlarını mizahi bir dille ele almıştır. *Budalaname* adlı eseri önemlidir.

Eşrefoğlu Rumi (15. yy): Yunus Emre'yi örnek almıştır. Hem aruz hem hece ölçüsüyle şiirler yazmıştır. Şiirleriyle tasavvuf ilkelerini yaymaya çalışmıştır.

Pir Sultan Abdal (16. yy): Hem tasavvufi hem de aşikhane şiirler yazmıştır. Kanuni'ye karşı çıkan ayaklanmada İran Şahı Tahmasb'ı desteklediği için astırılmıştır. Alevi Bektaşî şiirinin en sevilen şairidir.

DİVAN edebiyatı (13. YY - 19. YY)

ÖZELLİKLERİ

- Klasik Türk Edebiyatı, Yüksek Zümre Edebiyatı, Saray Edebiyatı gibi adlarla da bilinir.
- Kurucusu olarak Hoca Dehhani kabul edilir.
- Toplumdan kopuk, soyut bir edebiyattır.
- Osmanlıca adı verilen Arapça, Farsça ve Türkçenin karışımı ağır bir dil ile oluşturulmuştur.
- Şiirler "divan" adı verilen kitaplarda toplanmıştır.
- Konu değil, konunun anlatılışı (üslup) önemlidir.
- Kuralcı bir edebiyattır.
- Mazmun adı verilen kalıplaşmış sözler sık kullanılır.
- Söz sanatlarına sık sık yer verilir.
- "Aruz" ölçüsü kullanılır ve yaygın nazım birimi "beyit"tir.
- Bütün güzelliği yerine parça güzelliği önemsendir.
- Şiirlerin başlıkları yoktur.
- Düzyazı türündeki eserler süslü ve sade nesir olarak ayrılır. Süslü nesirde söz sanatları ve iç kafiyeler vardır. Sinan Paşa'nın *Tazar-urname*'si süslü nesirin başlangıcıdır.

NAZIM BİÇİMLERİ

Beyitlerle Yazılan Nazım Biçimleri

Gazel: Aşk, şarap, kadın konulu şiirlerdir. Divan edebiyatının en yaygın türüdür. 5 -15 beyit aralığında yazılır. aa / ba / ca / da / ea şeklinde kafiyelenir.

Kaside: Övmek ya da yermek amacıyla yazılan şiirlerdir. 33 - 99 beyit aralığında yazılır. aa / ba / ca ... şeklinde kafiyelenir.

Mesnevi: Divan edebiyatına **İranlıların** eklediği bir türdür. Uzun hikayeler bu türle yazılır. Aruzun kısa kalıpları kullanılır. Beyit sınırı yoktur. Beyitler kendi arasında kafiyelenir. (aa / bb / cc / dd ...)

Müstezat: Bir beyiti oluşturan uzun dizelerden sonra ziyade adı verilen kısa dizelerin eklenmesiyle oluşan türdür. Uzun dizeler gazel gibi kafiyelenir.

_____ ziyade
_____ ziyade
_____ ziyade

Kıt'a: Matlası (ilk beyit) ve maktası (son beyit) olmayan gazel gibidir. 2 - 12 beyit aralığında yazılır. Felsefi ve sosyal konular genelde bu türle dile getirilir.

Dörtlükle Yazılan Nazım Biçimleri

Rubai: Divan edebiyatına **İranlılar** tarafından eklenmiştir. aa x a kafiye düzenindedir. Aruzun özel kalıplarıyla yazılır. En başarılı temsilcisi Ömer Hayyam'dır. Tek dörtlükten oluşur.

Tuyuğ: Divan edebiyatına **Türkler** tarafından eklenmiştir. aa x a kafiye düzeniyle yazılır. Halk şiirindeki mani örnek alınarak oluşturulmuştur.

Murabba: En az 3 en çok 7 dörtlükten oluşur. aaaa / bbba / ccca / ddda şeklinde kafiyelenir.

Şarki: Divan edebiyatına **Türkler** tarafından eklenmiştir. Türklerden etkilenecek oluşturulmuştur. Murabbanın bestelenmek üzere yazılan şeklidir. Nakarat bulunabilir. abab / cccb / dddb ya da aaaa / bbba / ccca şeklinde kafiyelenir.

Terbi: Beyitlerle oluşturulmuş bir şiire başka bir yazarın ikişer dize daha eklemesiyle oluşan dörtlüklerdir.

Bentle Yazılan Nazım Biçimleri

Terkib-i Bent: 5 - 10 bent arasında yazılır. Bentler 10 - 20 beyitten oluşur. Kafiye düzeni gazelle aynıdır. Bentlere "terkiphane" adı verilir. Her bendin sonundaki "vasıta" beyiti değişir.

Terci-i Bent: 5 - 10 bent arasında yazılır. Bentler 10 - 20 beyitten oluşur. Kafiye düzeni gazelle aynıdır. Bentlere "tercihane" denir. Her bendin sonundaki vasıta beyiti aynen tekrar edilir.

Muhammes: Beşlikler şeklinde yazılan şiirlerdir. aaaaa / bbbba / cccca şeklinde kafiyelenir.

Tahmis: Beyit şeklinde yazılmış bir şiire başka bir şairin üç dize eklemesiyle oluşan beşliklerdir.

DİVAN EDEBİYATI TÜR VE TERİMLERİ

Hamse: Beş mesneviden oluşan eserlerdir.

Matla: Gazel ve kasidelerin ilk beyitidir.

Makta: Gazel ve kasidelerin son beyitidir.

Taç Beyit: Mahlas beyiti, şairin adının geçtiği beyit.

Beytül Gazel: Gazelin en güzel beyiti.

Beytül Kasid: Kasidenin en güzel beyiti.

Yek Avaz Gazel: Baştan sona aynı güzellikte olan gazel.

Yek Ahenk Gazel: Baştan sona aynı konuyu işleyen gazel.

Nazire: Bir şairin şiirine özenerek benzer bir şiir yazmak.

Tehzil: Bir şairin şiiriyle alay etmek amacıyla benzer bir şiir yazmak.

Seci: Düzyazılardaki iç kafiye.

Pendname: Öğüt veren metinler.

Surname: Sünnet, düğün, şenlik gibi eğlence ortamlarını anlatan eserler.

Siyer: Hz. Muhammed'in yaşamını anlatan eserler.

Azade Mısra: Divan sonlarında yer alan bağımsız mısralar.

Müfred Beyit: Divan sonlarında yer alan bağımsız beyitler.

Şehrengiz: Bir şehrin güzelliğini anlatan eserler.

Gazavatname: Savaş ve savaşta gösterilen yiğitlikleri anlatan eserler.

Velayetname: Evliyaların hayatını anlatan metinler, menakıbname.

Tezkire: Şairlerin hayatlarını anlatan biyografik eserler.

Mazmun: Divan şairlerinin ortaklaşa kullandığı kalıplaşmış sözler.

İnşa: Düzyazı, nesir.

Münşi: Düzyazı ile eser oluşturan yazar.

Münşeat: Düzyazıların toplandığı eser.

Lügaz: Şiir şeklinde bilmece. (cevabı eşya)

Muamma: Şiir şeklinde bilmece. (cevabı insan)

Musarra/Mukaffa: Aynı uyağa sahip dizeler.

Mutavvel: 15 beyitten fazla beyiti olan gazeller.

Mülemma: En az iki dil kullanılarak yazılan şiirler.

Sakiname: İçki meclislerini ve adablarını anlatan eserler.

Culusiye: Padişahın tahta çıkışını anlatan eserler.

İydiye: Bayram kutlamalarını anlatan eserler.

Şitaiye: Kış mevsimini öven şiirler.

İmale: Aruzda kısa heceyi uzun okuma.

Zihaf: Aruzda uzun heceyi kısa okuma.

Vasl: Aruzda ulama yapmak.

13. yüzyıl

Hoca Dehhanî: Divan şiirinin kurucusudur. Din dışı konularda kaside ve gazeller yazmıştır. Yazdığı bilinen ancak metni elde bulunmayan **Selçukname** (Selçuklu Şehnamesi) adlı mesnevisi vardır.

Mevlana Celaleddin-i Rumi: Bütün eserlerini Farsça yazmıştır. Türkçe kaleme aldığı çok az sayıda gazeli vardır. Evrensel insan sevgisi ve hoşgörünün simgesidir. Yaklaşık 26000 beyitlik **Mesnevisi** önemlidir.

Eserleri: Mesnevi, Fihi ma Fih, Rubaiyat, Divan-ı Kebir, Meclis-i Seba, Mektubat

Sultan Veled: Mevlana'nın oğludur. Mevlevilik tarikatının kurucusudur. Babası gibi Farsça eserler yazmış, az sayıda Türkçe şiire eserlerinde yer vermiştir.

Eserleri: Divan, İbdiyaname, İntihaname, Rebâbnâme, Maârif

Ahmet Fakih: Divan edebiyatının tasavvuf şairlerindedir. Mevlana'nın babası Bahâeddin Veled'den fıkıh dersleri aldığı için "Fakih" ünvanını almıştır.

Eserleri: Çarhname, Kitab-ı Evsaf-ı Mesacidi's-Şerife

14. Yüzyıl

Ahmedi: Divan şiirinin ikinci kurucusu sayılır. Gazel, kaside ve mesnevi tarzında çok başarılıdır. Tasavvufa geniş yer vermiştir.

Eserleri: İskendername, Cemşid ü Hurşid, Tervih-ül Ervah, Mirkat'ül Edep, Mizan'ül Edeb, Divan

Kadı Burhaneddin: Azeri şivesiyle yazan şairlerdendir. Özellikle tuyuğ türünde çok başarılıdır. Gazellerinde aşikhane bir tavır sergiler. Kaside nazım biçimini hiç kullanmamıştır. Kendi adıyla kurduğu devletin 18 yıl hükümdarlığını yapmıştır.

Eserleri: Divan, İksirü's-Saadet, Fi-Esraril-ibadet, Tercihüt Tavzih

Nesimi: Azeri şivesiyle felsefi şiirler yazar. Hurufilik tarikatı üyesidir ve şiirlerinde bu anlayışı anlatır. Mensubu olduğu inanıştan dolayı idam edilmiştir.

Eserleri: Türkçe Divan, Farsça Divan, Mukaddimet'ül Hakayık

DİVAN edebiyatı sanatçıları

15. Yüzyıl

Şeyhi: Asıl adı Yusuf Sinaneddin'dir. Göz hastalıkları üzerine çalışan bir hekimdir. Din dışı konuları tercih etmiştir.

Eserleri: Harname, Hüsrev ü Şirin, Divan

Ali Şir Nevai: Çağatay sahası şairidir. Türkçeye çok önem vermiş ve *Muhakemet'ül Lügatayn* adlı sözlüğünde Türkçenin Farsçadan üstün olduğunu göstermek istemiştir. İlk tezkiremiş olan *Mecâlisü'n Nefâis*'i yazmıştır. Dört Türkçe bir Farsça divanı vardır. Hamse sahibi şairlerdendir.

Eserleri: Mecâlisü'n-Nefâis, Muhakemet'ül Lügatayn, Mizânü'l-Evzân, Tuhfetü'l Mülûk, Hamse, Dört Türkçe Divan, Bir Farsça Divan

Süleyman Çelebi: Çok başarılı bir üslubu ve şiir dili vardır. Bilinen tek eseri Hz. Muhammed'in doğumundan Miraç'a yükselişine kadar olan süreyi hikaye ettiği mesnevisi Vesiletü'n Necat (Kurtuluş Vesilesi)'tir. Halk arasında bu eser "mevlid" adıyla bilinir.

Necatî Bey: Hüsrev-i Rum olarak bilinir. Şiirlerinde dönemine göre sade bir dil kullanır. Deyim ve atasözü kullanarak Mahallileşme hareketinin temellerini atmıştır. Gazel türünde başarılıdır. Tek eseri "Divan"dır.

Ahmet Paşa: 15. yüzyılın Sultanü's Şuarası'dır. Fatih Sultan Mehmet için "güneş, kerem", Cem Sultan için "benefse, ab" redifli kasideler yazmıştır. Gazellerinde genelde din dışı konular işler. "Divan"ı vardır.

16. Yüzyıl

Fuzuli: Divan edebiyatının en büyük şairidir. Hem ilahi hem de beşeri aşkı şiirlerinde işler. Aşk acısı ana temasıdır. Azeri şivesiyle yazar.

Eserleri: Su Kasidesi, Türkçe Divan, Farsça Divan, Arapça Divan, Şikayetname, Leyla ile Mecnun, Kırk Hadis Tercümesi, Beng ü Bade, Hadikatü's Süeda, Sihat ü Maraz

Zati: Baki'nin hocasıdır. Gazel türünde başarılıdır. Şem ü Pervane adlı mesnevisi, Edirne Şehrengizi ve Divanı vardır.

Bâki: 16. yüzyılın Sultanü's Şuarası'dır. Müderrislik, kadılık ve kazaskerlik yapmıştır. Gazel türünün en başarılı şairlerindedir. Kanuni Mersiyesi'ni yazmıştır.

Eserleri: Fezailü'l Cihad, Fezailü'l Mekke, Hadis-i Erbain Tercümesi, Divan

Bağdatlı Ruhi: Mevlevidir. Toplumsal konulara değinen az sayıda sanatçıdan biridir. Terki-i Bent türünde başarılıdır. Divanı vardır.

Hayali Bey: Gazel türünün en başarılı şairlerindedir. Doğal ve etkileyici bir üslubu vardır. Aşk konusu şiirlerine hakimdir. Divanı vardır.

Taşlıcalı Yahya: Dönemine göre sade bir dille şiirler yazmıştır. Gazel ve kaside türünde başarılıdır. Asıl mesnevileriyle tanınır. *Yusuf u Züleyha*, *Gencine-i Raz*, *Gülşen-i Enver*, *Şah u Geda*, *Usulname* adıyla yazdığı mesnevileri bir "hamse" oluşturur. Şehzade Mustafa'nın öldürülmesi üzerine Şehzade Mustafa Mersiyesi'ni yazmıştır. Divanı vardır.

17. yüzyıl

Nefî: Divan edebiyatının en önemli kaside yazarıdır. Övgüde de yergide de ustadır. Başarılı bir şiir dili vardır. Şairlerin kendini övdüğü "fahriye" bölümünü kasidelerinde genişletmiştir. Sihâm-ı Kazâ en önemli eseridir. Farsça ve Türkçe divanları vardır.

Nabî: Hikemi (öğretici) tarzın en büyük üstadıdır. Şiirinde duygudan çok düşünce ve öğüt vardır.

Eserleri: Divan, Hayriyye, Hayrabad, Tuhfetü'l Harameyn, Münşeât

Nailî: Sebki-Hindi akımının temsilcisidir. Şiirlerinde anlam derin ve kapalıdır. Gazel türünde başarılıdır. Divanı vardır.

Necatî: Gazel türünün ustalarındandır. Sebki-Hindi akımından etkilenmiştir. Nefî etkisiyle kasideler yazmıştır. Divanı vardır.

Şeyhülislam Yahya: Çok başarılı bir gazel şairidir. Dili ustaca kullanır. İnce hayallerle şiir yazar. Divanı vardır.

Nev'izâde Atâyi: Kadı olarak görev yapmıştır. Beş uzun mesneviden oluşan "hamse"si vardır. Heft-han ve Nefhâtül Ezhar diğer eserleridir.

18. Yüzyıl

Nedim: Lale Devri'nin zevk ve sefasını anlatan şairdir. Şiirlerinde aşk ve eğlence hakimdir. Divan şiirinin birçok kuralını dikkate almadan şiirler yazmıştır. Hece ölçüsünü de kullanmıştır. Mahallileşme akımının temsilcisidir. Şarkı türünün en bilinen şairidir. Divanı vardır.

Şeyh Galip: Divan edebiyatının son büyük şairidir. Tasavvuf etkisiyle ve Sebki-Hindi tarzıyla şiirler yazmıştır. O zamana kadar kullanılmayan mazmunlar ve orijinal hikayeler kurgulamıştır. Mevlevî şeyhidir.

Eserleri: Divan, Hüsn ü Aşk, Şerh-i Cezire-i Mesnevi, Es-sohbetü's Safiyye

DİVAN NESRİ

Sinan Paşa
Aşıkpaşazade
Sehi Bey
Seydi Ali Reis
Piri Reis
Katip Çelebi
Evliya Çelebi
Naima
Yirmisekiz Çelebi Mehmet
Mercimek Ahmet
Kul Mesud
Nergisi
Veysi

Tazarruname
Tevarih-i Ali Osman
Heşt Behişt
Mir'atü'l-Memalik
Kitab-ı Bahriye
Keşfü'z-Zunun, Cihannüma, Fezleke
Seyhatname
Naima Tarihi
Paris Sefaretnamesi
Kabusname
Kelile ve Dimne
Süslü Nesir
Süslü Nesir

TİYATRO

MODERN TÜRK TİYATROSU

Modern Türk tiyatrosu Batı tiyatrosunun etkisinde şekillenmiş ve gelişmiştir.

1839'dan 1908'e kadar olan dönem, Tanzimat Tiyatrosu;

1908'den 1923'e kadar olan dönem, Meşrutiyet Tiyatrosu;

1923'ten sonraki dönem de Cumhuriyet Tiyatrosu.

Modern Türk tiyatrosunun ilk eserleri Tanzimat Dönemi'nde yazılmış, yayımlanmış ve oynanmıştır.

*İbrahim Şinasi'nin "Tercüman-ı Ahval" gazetesinde 1859'da parça parça yayımlanan Şair Evlenmesi isimli eseri ilk yerli tiyatro denemesidir.

*Teodor Kasap, Direktör Ali Bey, Namık Kemal, Ahmet Mithat Efendi, Şemsettin Sami, Rezaizade Mahmut Ekrem, Ebuz-ziya Tevfik, Muallim Naci Tanzimat dönemindeki diğer oyun yazarlarıdır.

Ahmet Vefik Paşa'nın, Moliere'den yaptığı çeviri ve uyarlamalar ve Bursa'da vali iken yaptırdığı tiyatro binasıyla tiyatro sanatının gelişmesine önemli katkıları olmuştur.

Güllü Agop'un yönetimindeki Osmanlı Tiyatrosu'nda 1870-1880 arasında Türkçe oyunlar oynanmıştır.

1923, tiyatro bakımından bir dönüm noktasıdır. Tiyatromuzun önemli sorunu olan, kadının sahneye çıkamamasının, Atatürk'ün yüreklendirmesi ve verdiği güvence ile ortadan kalkmış olması önemlidir ayrıca, yine 1923 yılında Ankara Hükümeti, tiyatroyu desteklemek konusunda ilk adımı atmıştır.

İstanbul Şehir Tiyatrolarının temelini oluşturan Darübedayi, 1914'te okul olarak kurulmuş; 1920'de Darübedayi tarafından sahnelenen bir oyunda rol alan Afife Jale, sahneye çıkan ilk Türk kadını olarak tarihe geçmiştir.

Bu dönemde iki yazarı Ahmet Nuri Sekizinci ve Musahipzade Celal'dir.

Batılı anlamda Türk tiyatrosunun kurucusu Muhsin Ertuğrul'dur.

Aka Gündüz, Ahmet Muhip Dıranas, Faruk Nafiz Çamlıbel, Reşat Nuri Güntekin, Ahmet Kutsi Tecer, Cevat Fehmi Başkut, Aziz Nesin, Haldun Taner, Necip Fazıl Kısakürek, Tarık Buğra, Sabahattin Kudret Aksal, Recep Bilginer, Güngör Dilmen, Nezihe Araz, Orhan Asena, Turan Oflazoğlu, Sermet Çağan, Necati Cumalı, Oktay Arayıcı, Vasıf Öngören, Melih Cevdet Anday, Başar Sabuncu, Dinçer Sümer, Turgut Özakman, Refik Erduran, Bilgesu Erenus, Tuncer Cücennoğlu, Murathan Mungan, Ülkü Ayvaz, Ferhan Şensoy, Mehmet Baydur.

1) 1.Dünya Savaşı Kuşağı:

I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı bu dönemde iz bırakmıştır.

Musahipzade Celal, Reşat Nuri Gültekin ve Hüseyin Rahmi Gürpınar

2) Cumhuriyet'in ilk 20 yılındaki yazar kuşağı:

Genellikle ruhsal çelişkiler, değer yargılarının değişmesi, efsanelere yönelerek ulusçuluğu getiren düşüncelere yönelmişlerdir.

Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek, Vedat Nedim Tör, Cevdet Kudret Solok, Halit Fahri Ozansoy, Faruk Nafiz Çamlıbel

3) 2. Dünya Savaşı Kuşağı:

Batılılaşma düşüncesinin nasıl yanlış anlaşıldığı işlenmiştir. Aile teması sadece dar ahlak kuralları içerisinde değil, aynı zamanda ekonomik durumu içerisinde de ele alınır.

Ahmet Kutsi Tecer, Cevat Fehmi Başkut, Ahmet Muhip Dıranas

4) 1950 Kuşağı:

Sorunlara çözüm sunan bir anlayış hâkimdir. Bu kuşağın eğilimleri; bireyden toplum sorunlarına yönelme, olaylardan ve durumlardan toplum sorunlarına yönelme, evrensel anlamda sorunlar ve bu yoldan toplumu irdeleme ve son olarak köy sorunlarını irdelemedir.

Melih Cevdet Anday, Haldun Taner, Nazım Kurşunlu, Çetin Altan, Turgut Özakman, Aziz Nesin, Orhan Asena, Necati Cumalı, Recep Bilginer, Cahit Atay

5) 1960 Kuşağı:

Politik eğilimleri serttir.

Eğilimleri; toplum düzensizlikleri dünya siyaseti ve nedenlerine genellemesine yöneliş, efsane ya da tarihe dayanarak çağın eleştirisi ve son olarak insanlık sorunları üzerine genellemesine yöneliştir.

Sermet Çağan, Adalet Ağaoğlu, Kerim Korcan, Vasıf Öngören, Turan Oflazoğlu

1970 Sonrası Türk Tiyatrosu:

Toplumsal huzursuzlukların yoğun olduğu dönemlerdir.

Ağırlıkla politik tiyatro üstünde durulur.

Gerçekçi köy oyunları, tarihsel oyunlar, geleneksel Türk tiyatrosunun özelliklerine dayalı müzikli oyunlar, kabare oyunları, epik oyunlar yazıldı.

Özel tiyatrolar dikkat çekmektedir.

"Dostlar Tiyatrosu" ve "Kent Oyuncuları" bu dönemde kurulmuştur.

Turgut Özakman, Oktay Arayıcı, Vasıf Öngören

1980'lerde bir durgunluk yaşadı.

Refik Erduran, Orhan Asena, Turan Oflazoğlu, Necati Cumalı, Melih Cevdet Anday, Turgut Özakman, Sabahattin Kudret Aksal, Recep Bilginer, Güngör Dilmen, Başar Sabuncu, Dinçer Sümer, Bilgesu Erenus, Tuncer Cücennoğlu, Murathan Mungan, Ülkü Ayvaz, Ferhan Şensoy ve Mehmet Baydur

1990'lı yıllarda Tuncer Cücennoğlu, Memet Baydur, Ferhan Şensoy, Uğur Uludağ

Anı (Hatıra)

Bir kişinin yaşadığı ya da şahit olduğu olayları, üzerinden zaman geçtikten sonra varsa belgeleriyle aktardığı yazılardır. Bu türde öne çıkan eserler:

Halit Ziya Uşaklıgil → Kırk Yıl, Saray ve Ötesi

Falih Rıfkı → Çankaya, Zeytindağı

Halide Edip Adivar → Türk'ün Ateşle İmtihanı

Gezi Yazısı

Gezilip görülen yerlerin ilgi çekici yönlerinin anlatıldığı metinlerdir. Bu türde öne çıkan eserler:

Evliya Çelebi → Seyahatname

Seydi Ali Reis → Mirat'ül Memalik

Cenap Şabahattin → Hac Yolunda

Katip Çelebi → Cihannüma

Reşat Nuri Güntekin → Anadolu Notları

Falih Rıfkı Atay → Hint, Bizim Akdeniz,

Tuna Kıyıları

Haber Yazısı

5 N 1K kuralına uygun olarak yorumsuz oluşturulan haber metinleridir. Bir olayla ilgili halkı bilgilendirmek amaçlanır.

Efsane

Halkın hayal gücüyle oluşturduğu "ideal insan tipini" işler. Nesilden nesile aktarılır. Hayal gücüne dayanır.

Mit: Eski çağlardaki tanrıları, tanrıçaları ve tanrılaştırılmış kahramanları anlatır. Bir topluma ait mitleri inceleyen bilim dalına **mitoloji** denir.

Destan ve Efsanenin Farkları:

- Destanlar genellikle tarihî ve önemli bir olaydan oluşurken efsaneler için böyle bir zorunluluk yoktur.
- Destanların dinsel bir kutsallığı yoktur fakat efsanelerde dinsel öğeler vardır.
- Destanlar genellikle manzumdur. Efsaneler ise genellikle nesir şeklindedir.
- Efsaneler bir yöreye veya bir bölgeye aittir. Örneğin, Balıkesir yöresine ait "Sarı kız Efsanesi" gibi. Destanlarda ise tarih ve toplumları etkileyen olaylar vardır. Millidir.